

[B] **TUREN IN DE EUROPESE VERTE**

De Europese Unie maakt een interessante periode door, vol paradoxen. De voorbije vijf jaar was er de eurocrisis die het nieuws domineerde. De zwaarste crisis ooit, zo werd gezegd. Het einde van de euro werd aangekondigd, en het overleven van de Unie stond op het spel. Maar tegelijk werd van de crisis gebruik gemaakt om dat Europese niveau fundamenteel te versterken. Banken worden voortaan Europees gecontroleerd, en de tijd is voorbij waarin lidstaten jaarlijks hun eigen begroting in elkaar knutselden zonder zich wat aan te trekken van Europese afspraken. Ook andere economische beslissingen worden meer en meer aangestuurd door de Europese instellingen. Alle apocalyptische voorspellingen ten spijt, komen die machtiger uit de crisis.

Er is nog een andere paradox: zaken die bovenaan op de politieke agenda zijn gekomen, zoals klimaatverandering, de economische crisis, veiligheids- of migratievraagstukken, zijn uitdagingen die amper nog door landen apart kunnen worden aangepakt. Europese samenwerking is cruciaal om een effectief beleid te voeren. Tegelijk twijfelt de bevolking meer dan ooit aan de meerwaarde van Europese integratie. Eurosceptische partijen deden het bijzonder goed tijdens de laatste Europese verkiezingen. En toch zijn het uiteindelijk de klassieke partijen die hun positie weten te versterken, onder meer door van diezelfde verkiezingen gebruik te maken om via een slimme truc met Spitzenkandidaten finaal hun stempel te drukken op de beslissing over de volgende voorzitter van de Europese Commissie.

Anders gezegd, de Europese Unie maakt verwarrende, maar boeiende tijden mee. Daarom is dit een uitstekend moment voor beschouwingen over de toekomst. En dat is al zeker het geval als die beschouwingen de waan en de paradoxen van de dag overstijgen en gebaseerd zijn op een solide analyse van de huidige context.

Dat is precies de bedoeling van de bundel *Europese gedachten* die door Erik De Bom op fraaie wijze werd samengesteld. In een inleidend hoofdstuk geeft De Bom aan waarom het zo belangrijk is om vanuit de politieke theorie naar de Europese Unie te kijken. Wetenschappelijke

analyses, die ooit het wezen van de Europese Unie trachtten te vatten in grote theorieën, proberen tegenwoordig vooral de Europese democratie en legitimiteit te ontleden. Inzichten in de manier waarop de Unie verder ontwikkeld kan worden, zijn daarentegen beperkt en missen diepgang. Het gaat inderdaad om fundamentele discussies die te vaak herleid worden tot enkele regels in de politieke pamfletten.

Het is die leemte die de auteurs van de bijdragen in dit boek mee willen opvullen. Ze raken daarbij aan heel essentiële kwesties. Wat is eigenlijk de bedoeling van de Europese Unie? En hoe moet de Unie dan (bijvoorbeeld institutioneel) worden aangepast om het mogelijk te maken dat doel te bereiken? Of hoe zit het met sociale rechtvaardigheid? Hoe kan solidariteit vorm krijgen op het Europese niveau? Hoe wenselijk is dat, of hoe noodzakelijk? Waar liggen uiteindelijk de grenzen van deze Unie?

In tien hoofdstukken komen allerlei thema's aan bod, die vaak te weinig aandacht krijgen in hedendaagse maatschappelijke en academische debatten. De auteurs werken hun thema's over het algemeen doordacht en solide uit, waarbij ze zich baseren op recente wetenschappelijke inzichten en op betrouwbare data. Ze werken vanuit hun eigen discipline (bijvoorbeeld economie, recht of politieke wetenschap), maar altijd ook met een sterke filosofische inslag. Vele auteurs zijn trouwens expliciet geschoold in de wijsbegeerte, wat vaak voor een nieuwe en minder voorspelbare kijk zorgt op thema's die doorgaans vanuit de traditionele hokjes worden ingevuld.

Stefan Rummens en Stefan Sottiaux hebben het bijvoorbeeld over de organisatie van de Unie zelf, en vertrekken vanuit politiek-filosofische overwegingen over democratie en legitimiteit, waarvan ze vervolgens de juridische consequenties onderzoeken. In het afsluitende hoofdstuk gaat Geert De Baere vanuit fundamentele overwegingen omtrent het rechtsstaatsbeginsel, maar ook vanuit een analyse van enkele uitspraken van het Hof van Justitie na hoe Europa zich in de wereld gedraagt, hoe Europees recht en internationaal recht met elkaar in verband staan en welke gevolgen de Unie daar het best aan verbindt.

Vraagstukken die raken aan het democratisch tekort, komen expliciet aan bod in de bijdragen van

enerzijds Ronald Tinnevelt en Peter Bal, en anderzijds Steven Van Hecke, Raf Geenens en Stefan Rummens. Tinnevelt en Bal dringen via een kritische lezing van academische bijdragen door tot het wezen van het democratisch deficit en geven aan hoe de Europese integratie een unieke uitdaging vormt voor de traditionele benaderingen van democratie. Van Hecke, Geenens en Rummens worden concreter, met hun suggestie om de Europese Unie sterker te politiseren. Dat leidt immers tot meer zichtbaarheid, meer debat en ook meer betrokkenheid van de Europeanen bij het project.

De kwesties van rechtvaardigheid en solidariteit komen aan bod in verschillende bijdragen. Frank Vandenbroucke geeft vanuit normatieve overwegingen én met scherpe economische argumenten aan waarom de uitbouw van een sociale politiek op Europees niveau zinvol is, en hoe dat kan gebeuren. Helder De Schutter toont in zijn bijdrage aan hoe solidariteit en herverdeling een "fundament" kunnen vormen voor de Europese Unie.

Anya Topolski benadrukt de diversiteit binnen de Europese Unie, en geeft aan hoe noodzakelijk het is om op een positieve manier om te gaan met spanning. Europese eenheid bestaat in de praktijk niet, en wordt voor haar bovendien een gevaarlijk concept als er ook uitsluiting bij komt kijken. Ze pleit dan ook voor de erkenning van pluraliteit en verschil als politieke waarden. Ook Martin Terpstra heeft het over waarden en vraagt zich op basis van een analyse van politiek-filosofische bijdragen eveneens af in welke mate een culturele eenheid binnen de Unie nodig, realistisch en wenselijk is.

Philippe Van Parijs pleit in zijn bijdrage voor de invoering van het Engels als lingua franca in de Europese Unie. Het is voor hem een noodzakelijke eerste stap om te komen tot een geëelde democratische ruimte, die dan weer cruciaal is voor het op gang brengen van een werkelijke solidariteit. Erik De Bom zelf schreef ten slotte ook een hoofdstuk waarin hij de uitbreidingspolitiek van de Unie analyseert en op zoek gaat naar de fundamentele oriëntaties die daaraan ten grondslag liggen. Tegelijk staat hij ook stil bij alternatieve en voor hem meer wenselijke manieren om naar uitbreiding te kijken.

De thema's die in deze bundel worden aangesneden, overlappen elkaar geregeld, en niet zelden komen auteurs tot conclusies die elkaar tegenspreken. Over de wenselijkheid van een verdere uitbreiding bijvoorbeeld, over de manier om het democratische tekort aan te pakken, of over het belang van waarden en identiteit en de invulling daarvan. Maar dat is niet erg. Integendeel, het boek doet verder nadenken omdat er nieuwe thema's worden aangesneden of omdat er een originele en verrassende kijk wordt geboden op vertrouwde thema's. De bijdragen zijn goed gedocumenteerd, bevatten vaak een duidelijke boodschap en zijn veel sterker onderbouwd dan de klassieke politieke kreten.

KAAAT TEERLINCK & HENDRIK VOS

ERIK DE BOM (RED.), *Europese gedachten. Beschouwingen over de toekomst van de Europese Unie*, Pelckmans/Klement, Kalmthout/Zoetermeer, 2014, 248 p.
